

Asia: VN/27297/2023

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-27

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleittain

-

1. Johdanto, yleiset huomiot

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 1. Johdanto, sekä muut yleiset huomiot

Vihreät Naiset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnoksesta. Tasa-arvo-ohjelman luonnoksessa on koottu yhteen hallituksen toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi, ja siihen on tuotu kaivattua konkretiaa moniin hallitusohjelman kirjauksiin.

Vihreät Naiset kiinnittää ohjelmaluonnoksessa huomion siihen, ettei siinä puututa sukupuolivähemmistöjen kokemaan syrjintään ja heidän oikeuksien edistämiseen edellisen tasa-arvo-ohjelman tavoin. Sateenkaari-ihmisten oikeuksien edistäminen on syytä lisätä ohjelmaan omaksi luvukseksi edellisen tasa-arvo-ohjelman tavoin, sillä tasa-arvolain tarkoituksena on sukupuoleen perustuvan syrjinnän estämisen ja naisten ja miesten tasa-arvon edistämisen lisäksi estää myös sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuva väkivalta ja sen uhka on ollut kasvussa Euroopassa jo vuosia. ILGA-Europen mukaan Suomessa toteutuu vasta 70 prosenttia niistä tarvittavista lainsäädännöllisistä ja viranomistoimista, joilla varmistetaan sateenkaari-ihmisten yhdenvertaisuus. Konkreettinen toimenpide sateenkaari-ihmisten oikeuksien edistämiseksi olisikin poikkihallinnollisen sateenkaaripoliittisen toimintaohjelman laatiminen.

Lisäksi Vihreät Naiset osoittaa huolensa tasa-arvo-ohjelman tavoitteiden ja hallituksen päätösten ristiriidan suhteen. Kuten ohjelmaluonnoksessakin todetaan, ohjelmaa toteutetaan pääsääntöisesti budjettikehyksen puitteissa. Hallitus on tehnyt lukuisia päätöksiä ja leikkauksia, jotka päinvastoin heikentävät tasa-arvoa. Esimerkiksi sosiaaliturvaetuuksien leikkaukset kohdistuvat monelta osin

erityisesti pienituloisiin naisiin kuten yksinhuoltajiin ja matalapalkka-aloilla työskenteleviin naisiin. Sote-järjestöiltä leikkaaminen tarkoittaa leikkausta mm. mielenterveyspalveluista ja kotouttamispalveluista leikkaaminen osuu kipeästi maahan muuttaneisiin naisiin. Vientivetoinen palkkamalli puolestaan sementoi sukupuolten välisen palkkaeron.

Vihreät Naiset tuo myös esille tasa-arvo-ohjelmien kehitystarpeen. Tasa-arvo-ohjelmista vuonna 2023 julkaistussa selvityksessä todettiin, että tasa-arvo-ohjelmia tulisi kehittää siten, että ne tunnistettaisiin hallituksen sisällä kaikkia hallinnonaloja koskettaviksi ja velvoittaviksi. Samalla ohjelmien toimenpiteet tulisi olla nykyistä kunnianhimoisempia ja niiden toteuttamiseen tulisi osoittaa erillisiä määrärahoja. Kannatamme lämpimästi tätä. Ilman kohdennettuja resursseja moni hyvä tavoite jää valitettavasti toteutumatta.

Näemmekin, ettei tasa-arvo-ohjelma ota tarpeeksi kattavasti huomioon haavoittuvassa asemassa eläviä naisia eikä sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, ja sen tavoitteet ovat osin ristiriidassa hallituksen päättämien leikkausten kanssa. Tasa-arvo-ohjelmassa tulisi luonnosta kattavammin ja läpileikkaavasti huomioida moniperustainen syrjintä, vähemmistöryhmiin kuuluvat sekä haavoittuvassa asemassa olevat naiset sekä sukupuolivähemmistöt.

2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Kuten ohjelmaluonnoksessa todetaan, sukupuolisegregaatio eli sukupuolen mukainen eriytyminen koulutus- ja työurilla on Suomessa erityisen vahvaa verrattuna moniin eurooppalaisiin maihin. Tämän purkamiseksi on välttämätöntä purkaa haitallisia sukupuolistereotypioita ja -normeja aina varhaiskasvatuksesta saakka. Käsitteet omista kyvyistä, osaamisesta ja kiinnostuksesta esimerkiksi matematiikan tai liikunnan saralla rakentuvat jo hyvin varhain, joten varhaiskasvatuksen merkitys alojen sukupuolittuneisuuden ehkäisyssä on erityisen tärkeä. Esitämme, että varhaiskasvatuksen merkitys tunnistetaan tasa-arvo-ohjelmassa myös otsikkotasolla vuosien 2020–2023 tasa-arvo-ohjelman tapaan, ja sukupuolitietoista varhaiskasvatusta vahvistetaan. Muistutamme myös, että hallituksen pyrkimys lopettaa varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuussuunnitelmat on ristiriidassa hallitusohjelman ja hallituksen rasismien vastaisen ohjelman kanssa.

Vihreät naiset toivoo koulutukseen liittyvässä luvussa käsiteltävän tyttöjen tasa-arvo-ongelmia luonnosta kattavammin. Kouluterveyskyselyiden mukaan tyttöjen pahoinvointi on lisääntynyt, mihin on syytä tarttua konkreettisin, tasa-arvo-ohjelmaan kirjattavin toimenpitein.

3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Hyvistä tavoitteista ja samapalkkaisuusohjelmista huolimatta sukupuolten välinen palkkaero on kaventunut Suomessa hyvin hitaasti. Suomen työmarkkinat ovat kansainvälisesti verrattuna edelleen hyvin segregoituneet ja Suomi saanut huomautuksia useilta kansainvälisiltä toimielimiltä perusteettomista sukupuolten välisistä palkkaeroista. Tasa-arvo-ohjelman luonnoksessa luvataan edistää palkka-avoimuutta EU-direktiivin minimisäännösten mukaisesti. Vihreät naiset katsoo, että minimitavoitteet eivät ole missään määrin riittävät, vaan Suomen täytyy edistää palkka-avoimuutta direktiiviä selvästi kunnianhimoisemmin. Palkkaeroja käsiteltäessä ohjelmassa olisi tärkeää huomioida myös palkkaeron vaikutukset naisten eläkkeisiin, sekä esittää toimenpiteitä asian ratkaisemiseksi.

Vihreät naiset huomauttaa lisäksi, että hallituksen esitys vientivetoisesta palkkamallista tulisi voimaantullessaan halvaannuttamaan naisvaltaisten alojen palkkakehityksen ja toimimaan näin tasa-arvo-ohjelman tavoitteiden kuten palkkatasa-arvon saavuttamisen vastaisesti. Siksi vientivetoinen palkkamalli tulee hylätä.

Vihreät naiset kiittää maahan muuttaneiden naisten työllistymisen haasteiden huomioimista ohjelmaluonnoksessa. Katsomme kuitenkin, että toimenpiteet sekä hallituksen toimet teeman suhteet eivät ole riittävät. Hallitus kohdistaa leikkauksia niin maahan muuttaneita tukeville järjestöille kuin kuntien kotouttamistyöhön, joka on erityisen tärkeää kielen oppimisen, integroitumisen ja työllistymisen kannalta. Kotoutumiseen sekä ennakoluuloja kitkevään rasismin vastaiseen työhön tulisi päinvastoin panostaa nykyistä enemmän, jotta tie työelämään tasoittuisi kaikille. Huomautamme lisäksi, että maahan muuttaneiden naisten työllisyyttä käsittelevässä osiossa on syytä täsmentää, että sukupuolten tasa-arvo ei ole toteutunut työelämässä minkään väestöryhmän kohdalla.

Vihreät naiset huomauttaa myös, että työelämän syrjimättömyyttä käsittelevässä osiossa on syytä huomioida seksuaalinen häirintä työelämässä, joka on hyvin yleinen ja sukupuolittunut ilmiö, ja jonka kitkemiseen tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä.

4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Vihreät Naiset kiittää häirinnän laajaa käsittelyä tasa-arvo-ohjelmassa. Katsomme kuitenkin loogisemman paikan teemalle olevan sukupuolistunutta väkivaltaa käsittelevä luku. Häirintä on yksi sukupuolistuneen väkivallan muoto, joten siksi tämä luku olisi perustellumpi paikka kokonaisuudelle. Tunnistamme teeman vahvan kytköksen osallisuuden ja edustuksen lisäämiseen, mutta kytkös olisi mahdollista tuoda esille, vaikka teeman ensisijainen käsittely olisikin väkivaltaa käsittelevässä luvussa.

Toivomme poikia ja miehiä koskevassa osiossa käsiteltävän myös toimia sen selvittämiseksi, miksi miehet korostuvat väkivallan ja rikosten tekijöinä niin muita miehiä kuin naisia kohtaan. Koska Suomi on yksi Euroopan väkivaltaisimpia maita naisia, on miesten rooli nimenomaan naisiin kohdistuvan väkivallan tekijöinä tunnistettava. Miesten syrjäytymisen ehkäisy, vahvemmat mielenterveys- ja

päihdepalvelut, exit-palvelut väkivallan tekijöille sekä miesten väkivaltakulttuurin ja haitallisten väkivaltaan kannustavien asenteiden purkaminen ovat tärkeitä keinoja sukupuolistuneen väkivallan kitkemiseen. Katsommekin, että myös tätä teemaa on syytä käsitellä seuraavassa, sukupuolistunutta väkivaltaa käsittelevässä luvussa.

5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Hallitusohjelmasta ja tasa-arvo-ohjelman luonnoksesta löytyy lukuisia erittäin kannatettavia tavoitteita ja toimenpiteitä sukupuolistuneen väkivallan ehkäisystä ja torjunnasta. Kyseessä on erittäin yleinen ja vakavuudeltaan merkittävä ihmisoikeusloukkaus, joka kohdistuu erityisesti naisiin.

Kiitämme sovittelun lakkauttamista lähisuhdeväkivaltarikoksissa, mutta esitämme huolestamme palveluohjauksen varmistamisen sekä matalan kynnyksen tukipalveluita tarjoavien järjestöjen resurssien puolesta. Järjestöt tekevät erittäin tärkeää ja kustannustehokasta auttamistyötä niin väkivallan uhrien kuin väkivallan tekijöiden parissa, ja näiltä järjestöiltä leikkaaminen on hyvin lyhytnäköistä politiikkaa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden osalta on myös kiitettävää, että hallitus tunnistaa niiden rakenteiden merkityksen lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä ja aikoo selvittää velvoittavan lainsäädännön tarvetta. Kunnille ja alueille on kuitenkin STM:n toimesta laadittu konkreettiset suositukset toimiville rakenteille, kunnille jo vuonna 2008, ja STM:n vuonna 2019 teettämän kuntakyselyn mukaan jopa noin puolilta kunnista puuttuivat suositusten mukaiset rakenteet. Suositukset on päivitetty hyvinvointialueille soveltuviksi vuonna 2022. Katsomme, että selvityksen sijaan velvoittava lainsäädäntö on tarpeen säätää ja varata toimeenpanoon riittävät resurssit - suositukset rakenteiksi ovat olleet olemassa jo kauan, eikä niitä ole pantu käytäntöön tarvittavissa määrin liioin kunnissa kuin hyvinvointialueillakaan.

Samoin Vihreät naiset katsoo, että pakottava kontrolli on kriminalisoitava eikä vain selvitetävää asiaa. Nykyisessä rikoslaissa henkinen väkivalta on rangaistavaa pahoinpitelyä, mutta se johtaa äärimmäisen harvoin rangaistukseen. Pakottavaa kontrollia ilmenee paitsi parisuhdeväkivallassa, myös kunniaan liittyvässä väkivallassa, ihmiskaupassa sekä esimerkiksi avioliittoon pakottamisessa. Oikeusministeriö selvitti 2023 henkisen väkivallan rangaistavuutta Suomessa, ja päätyi suosittelemaan erillisen pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistö laatimista, jotta prosessinomainen henkinen väkivalta saadaan rangaistavaksi. Aihetta on siis selvitetty aivan vastikään.

Vihreät Naiset kiittää turvakotien perhepaikkojen lisäämisestä erityisesti alueilla, joilta palvelu puuttuu kokonaan. Katsomme kuitenkin, että turvakotipaikkojen todellinen tarve tulee perustua

vuotta 2020 ajankohtaisempaan tietoon. Pyydämme myös huomioimaan ja toteuttamaan esteettömien turvakotipaikkojen saatavuuden kaikkialla Suomessa.

Vihreät Naiset katsoo, että sukupuolistunutta väkivaltaa käsittelevän luvun toimenpiteissä olisi syytä myös käsitellä hyvin yleistä ja jatkuvasti lisääntyvää väkivallan muotoa eli digitaalista väkivaltaa. Väkivallan uhrien kanssa toimivien tahojen kouluttaminen ilmiöstä on erittäin tärkeää, jotta uhrin voivat saada tarvitsemaansa apua.

Huomautamme myös, että samassa luvussa on välttämätöntä käsitellä myös juurisyitä väkivallan taustalla - ja esittää toimenpiteitä niihin tarttumiseksi. Tekijöiden kanssa tehtävään auttamistyöhön tarvitaan riittävät resurssit, jotta väkivallan kierteestä on mahdollista päästä irti. Muita keinoja on lueteltu lausuntomme edellisessä osiossa.

6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Hallitusohjelman ja tasa-arvo-ohjelman luonnoksen mukaan Suomi edistää naisten ja tyttöjen oikeuksia sekä sukupuolten tasa-arvoa läpileikkaavasti ulkopolitiikassaan. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen sisältää myös sukupuolivähemmistöjen oikeudet, joihin vaadimme hallitusta sitoutumaan niin sisä- kuin ulkopolitiikassaan.

Vihreät Naiset toivoo tasa-arvo-ohjelmaan sisällytettävän maailmanlaajuisen antigender-liikehdinnän tunnistaminen ja sen torjunnan merkityksen osana tasa-arvoa edistävää ulkopolitiikkaa. Kyseessä on sukupuolten tasa-arvon, naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien vastustaminen, joka on aiheuttanut vakavan uhkan näiden oikeuksien toteutumiselle useissa maissa.

Lisäksi pyydämme huomioimaan, että kokonaisturvallisuutta on syytä edistää YK:n päätöslauselma 1325 (Naiset, rauha ja turvallisuus) mukaisesti. On hyvä, että sukupuolinäkökulma huomioidaan läpileikkaavasti Ukrainan tuessa ja maan jälleenrakennuksessa, mutta yhtälailla vaadimme, että näkökulma on hallituksella kirkkaana myös muissa maailman kriiseissä kuten jo vuoden toteutuneessa Gazan kansanmurhassa.

Lisäksi huomautamme, että termi ”seksuaali- ja lisääntymisterveys” on syytä muuttaa muotoon ”seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien”, joka olisi linjassa Suomen kehityspoliittisen painopisteiden kanssa.

7. Institutionaaliset rakenteet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 7. Institutionaaliset rakenteet

Tasa-arvo-ohjelman luonnoksessa on lueteltu useita tärkeitä toimenpiteitä tasa-arvotyön institutionaalisten rakenteiden vahvistamiseksi. On erittäin kannatettavaa, että hallitus aikoo huomioida sukupuolinäkökulman talousarvioprosesseissa. Tämän olisimme toivoneet toteutuvan jo kuluneella hallituskaudella lukuisissa hallituksen leikkauspäätöksissä, jotka kohdistuvat naisiin ja heikentävät tasa-arvoa.

Kiitämme, että ministeriöt varmistavat sukupuolinäkökulman huomioon otamisen keskeissä hankkeissaan ja uudistuksissaan. Tämä on erittäin tarpeellista, sillä vuonna 2023 vain vajaa viidenneksessä hallituksen esityksistä oli arvioitu sukupuolivaikutukset. Toivomme myös, että sukupuolivaikutusten arviointi otetaan lainsäädäntöprosesseissa tosissaan, ja jos nähdään että uudistus tai lainsäädäntöhanke uhkaa heikentää tasa-arvoa, muutetaan uudistuksen osalta kurssia. Toivomme, että hallituksella on rohkeutta perua jo tekemiään, tasa-arvoon haitallisesti vaikuttavia päätöksiään.

Vihreät Naiset peräänkuuluttaa vahvempaa tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteon taustalla. Tasa-arvotiedon keskus on toiminut valtakunnallisena tukirakenteena, joka kokoaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön ajankohtaisen tutkimustiedon ja tarjoaa asiantuntijapalveluitaan. Vastaavaa tahoja tarvitaan edelleen, ja pyydämme harkitsemaan Tasa-arvotiedon keskuksen säilyttämistä.

Lopuksi Vihreät Naiset muistuttaa tasa-arvotyön resurssien merkityksestä. Olemme vastikään kuulleet, että hallitus harkitsee säästötoimenpiteenä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutettujen erillisten toimistojen lakkauttamista. Tätä emme näe järkevänä emmekä perusteltuna säästökohteena. Lisäksi painotamme, että naisjärjestöjen rahoituksen takaaminen nelivuotiskaudeksi osana budjettikehystä, tasa-arvovaltuutetun resurssien laajentaminen valtuutetun toiminnan ja kansalaisten oikeusturvan vahvistamiseksi, naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan riittävät resurssit sekä sukupuolentutkimuksen opetuksen ja tutkimuksen vahvistaminen ovat kaikki edellytyksiä laadukkaalle ja vaikuttavalle tasa-arvotyölle maassamme.

Anttonen Taru
Vihreät Naiset ry